

1. Prawa człowieka

historia praw człowieka | Powszechna deklaracja praw człowieka | prawa dziecka

art. 30

→ Czym są prawa człowieka?

Są to uprawnienia przysługujące każdej osobie od urodzenia do śmierci. Z racji ich obowiązywania jednostka może domagać się od państwa określonych działań.

→ Historia praw człowieka

Już w starożytności rozmyślano nad tym, jakie prawa powinny przysługiwać wszystkim ludziom. Świadcstwa tych rozważań można odnaleźć w filozofii greckiej, prawie rzymskim oraz nauce chrześcijańskiej.

- Pierwsza całościowa koncepcja praw człowieka wraz z uzasadnieniem filozoficznym powstała w oświeceniu (w XVIII w.). Dopiero bowiem w tej epoce upowszechnił się pogląd, że jednostce przysługują określone prawa,

które wynikają nie z przynależności stanowej czy nadania, lecz z faktu bycia człowiekiem. Za ich źródło uznano **godność osoby**, określaną także jako człowieczeństwo lub natura ludzka. Podstawą takiego rozumowania było przekonanie o wyjątkowej wartości każdej jednostki.

- Idee oświecenia zawarto w dwóch dokumentach: *Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych* z 1776 r. oraz *Deklaracji praw człowieka i obywatela*, uchwalonej w 1789 r. we Francji. Zagwarantowano w nich m.in.:
 - równość wszystkich ludzi wobec prawa,
 - prawo do wolności, własności, bezpieczeństwa i oporu przeciw uciskowi,
 - wolność słowa.

Funkcje praw człowieka

Chronią jednostkę przed działaniami państwa naruszającymi jej wolność.

Zobowiązują państwo do stworzenia warunków umożliwiających realizację praw jednostki.

Nakładają na państwo obowiązek dbania o to, aby prawa i wolności jednostki nie były naruszane przez innych ludzi.

→ Powszechna deklaracja praw człowieka

Do momentu wybuchu II wojny światowej prawa człowieka i gwarancje ich przestrzegania były wewnętrzną sprawą każdego państwa. Rzadko zawierano takie porozumienia międzynarodowe jak ogłoszona na kongresie wiedeńskim w 1815 r. *Deklaracja w sprawie zniesienia handlu niewolnikami*. Dopiero tragiczne wydarzenia wojenne skłoniły polityków do uznania, że ochrona praw człowieka nie może być regulowana wyłącznie przez ustawodawstwo krajowe.

10 grudnia 1948 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło **Powszechną deklarację praw człowieka** – pierwszy ogólnosiwiatowy zbiór najważniejszych praw i wolności. W 30 artykułach tego dokumentu wymieniono m.in.: prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa, równość wobec prawa, bezstronność postępowania sądowego, ochronę życia

prywatnego, bezpłatne szkolnictwo na poziomie podstawowym, prawo do pracy i godziwego wynagrodzenia, wolność słowa, zgromadzeń i stowarzyszeń, prawo do własności.

Powszechna deklaracja praw człowieka nie miała charakteru wiążącego. Oznacza to, że na podstawie jej zapisów nie można było wymagać określonych działań od państw, które podpisały dokument. Wywarł on jednak znaczący wpływ na prawodawstwo poszczególnych krajów. Od tej pory zaczęły one uwzględniać prawa człowieka w swoich konstytucjach.

Uchwalenie deklaracji rozpoczęło także proces budowy **międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka**. System ten tworzą specjalne umowy międzynarodowe, które zobowiązują państwa do ochrony poszczególnych praw (np. *Konwencja praw dziecka*), oraz instytucje czuwające nad ich przestrzeganiem.

art. 30–76

Cechy praw człowieka

Powszechne

Przysługują wszystkim ludziom, niezależnie od narodowości, rasy, wieku, płci, pochodzenia lub miejsca zamieszkania.

Przyrodzone

Wynikają z bycia istotą ludzką, a nie z nadania państwa czy prawodawcy. Obowiązują niezależnie od woli władz i przepisów prawa.

Nienaruszalne

Nikt nie może człowieka pozbawić tych praw: ani państwo, ani inni ludzie.

Niezbywalne

Nie można z nich zrezygnować (choć można ich nie wykorzystywać).

